

1. Obiekt

WIATRAK HOLENDERSKI

2. Czas powstania

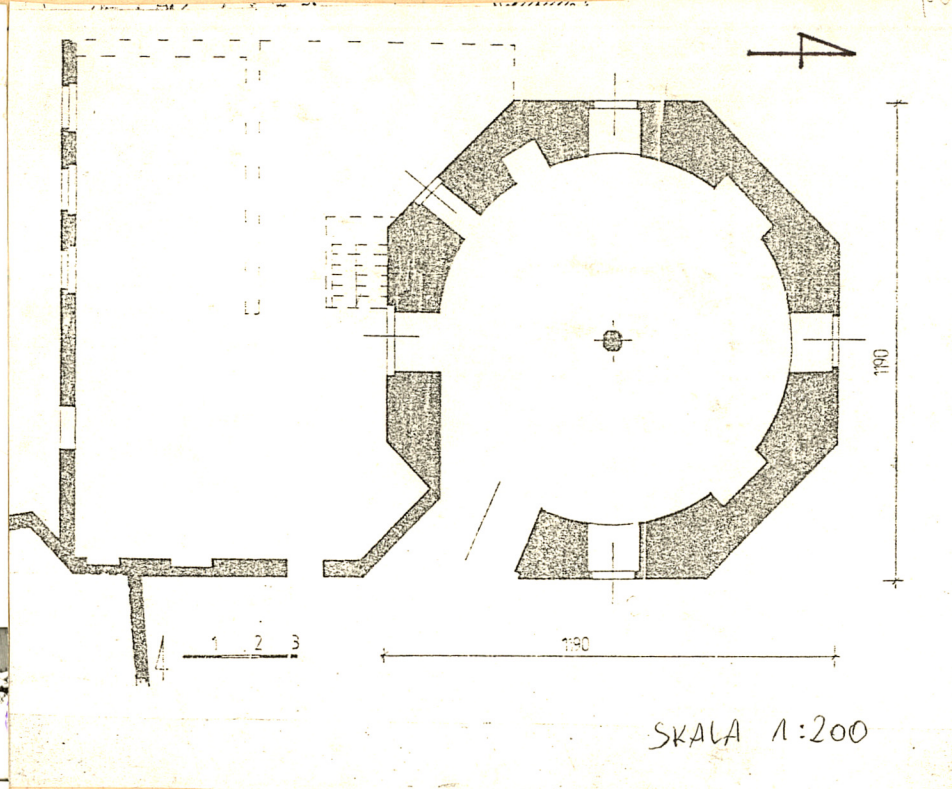
1880

3. Miejscowość

S Z C Z E C I N

- GUMIENICE

11. Zdjęcie

SKALA 1:200

4. Adres

ul. Mieszka I nr 24, 71-007
/d. Berlinerstrasse/Szczecin
nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo s z c z e c i ń s k i e

gmina m. Szczecin pow. Szczecin

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Stettin /do 1945/

7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975 r.

województwo s z c z e c i ń s k i e

powiat m. Szczecin

8. Właściciel i jego adres

Ireneusz Kurzyński
ul. Odzieżowa 2/56

Szczecin

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr 634 data 16.06.1970

autor zdjęć
data wykonania
miejsce przechowywania negatywów

Wiatrak zbudowany został w końcu XIX w. jako czwarty z kolei, powstały w obrębie granic współczesnego Szczecina. Słabo czytelna data 1880 i napis Otto Höhe na ścianie od strony pld-wsch wskazują na datę budowy i być może nazwisko jego pierwszego właściciela. Nazwiska projektanta i budowniczego nie są znane. /Akta Policji Budowlanej dotyczące wiatraka nie zachowały się./

Kolejnym właścicielem lub tylko dzierżawcą był w l. 80-tych XIX w. młynarz D. Schulz. W końcu XIX w. wiatrak stał się własnością Hermana Lebena i pozostawał w jego posiadaniu do 1945 r. Po wojnie wiatrak został uruchomiony przez młynarza o nazwisku Półtorak. Na pocz. l. 50-tych z powodu zbyt wysokich podatków i innych utrudnień młynarz zamknął wiatrak. W 1955 r. urządzenia młynarskie zostały zdemontowane i wywiezione do Tatynia, pozostały sprzęt uległ dewastacji, łatwiejsze do demontażu części żelazne sprzedano na złom. Od 1948 r. stojący obok wiatraka budynek mieszkalny i gospodarczy użytkowany jest przez rodzinę Józefa Cichonia pracownika Zarządu Zieleni Miejskiej. Po śmierci J. Cichonia mieszka tu córka J. Cichonia z mężem Franciszkiem Helpą i dziećmi. Do 1992 r. budynek wiatraka c.d. na wkładce nr. 1

Sytuacja

Wiatrak holenderski posadowiony jest w dzielnicy Szczecin - Gumieńce w odległości ok. 200 m na północ od ul. Mieszka I. Od strony północnej i wschodniej wiatrak sąsiaduje z terenami cmentarza centralnego / zagroda wiatraczna odgródzona jest od cmentarza płotem z metalowej siatki /, od strony zachodniej obiekt graniczy z terenami Zarządu Zieleni Miejskiej. Inwentaryzowany obiekt posadowiony jest w zachodniej stronie podwórza na płaskim terenie. Obok wiatraka w skład zagrody wiatracznej wchodzi inne zabudowania : budynek mieszkalno - składowy / w ruinie /, budynek mieszkalny / sąsiaduje z wiatrakiem od strony południowej / i budynek gospodarczy.

Materiał, technika, konstrukcja.

Posadowienie - inwentaryzowany obiekt posadowiony jest na masywnych, żelazo - betonowych / wylewanych / ławach fundamentowych.

Ściany obwodowe wiatraka murowane z cegły ceramicznej / rodzaj wątku blokowego / na zaprawie wapiennej. Grubość ścian obwodowych zróżnicowana : w przyziemiu wynosi od 80 do 130 cm, w partiach szczytowych 68 - 70 cm. W ścianach parteru i I piętra wewnątrz budynku umieszczono płytkie, półkoliście zamknięte nisze zagłębione w strukturę ścian od 38 do 53 cm. Na I piętrze występują 4 nisze rozmieszczone symetrycznie na obwodzie ścian, na przemian z otworami okiennymi.

Wieżba dachowa pierwotnie drewniana, obecnie zerwana.

Dach pierwotnie o charakterystycznym kształcie łodziowym z naczółkiem, obecnie zerwany.

Podłogi wykonane z desek sosnowych, na parterze podłogi gruntowe i cementowe / wylewane /.

Stropy drewniane, skonstruowane z belek sosnowych o wymiarach od 27 x 28 cm do 24 x 24 cm, wsparte na każdej kondygnacji dwoma masywnymi podciągami / z drewna sosnowego /, strop nad parterem dodatkowo wzmocniony konstrukcją belkową i dwoma słupami.

Stolarka drzwiowa wykonana współcześnie, wrota drewniane, dwuskrzydłowe, wsparte na podwójnych zawiasach pasowych / żelaznych / usytuowane w elewacji c. d. wkładka nr 1.

14. Kubatura 1339,5 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 296,6 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne młyn	17. Użytkowanie obecne nieużytkowany
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja Budynek wiatraka poddawany remontowi i konserwacji od 1992 r. W roku 1993 zdjęto konstrukcję dachu.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne ściany, wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje) Stan zachowania ścian zewnętrznych i wewnętrznych zadowolający, stropy dobrze zachowane, schody podniszczone, konstrukcja dachowa zniszczona, brak dachu. Brak instalacji elektrycznej i wod.- kan.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Nie należy dokonywać zmian w zakresie bryły i wystroju elewacji, nie należy likwidować obecnych ani przebijać nowych otworów drzwiowych i okiennych. Należy zabezpieczyć konstrukcję dachu doprowadzając do pierwotnej postaci. Wszelkie prace remontowo - budowlane winny być każdorazowo konsultowane i uzgadniane z Miejskim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie.			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowania, sygnatury)

Fotografia wiatraka ,Archiwum Fotograficzne Działu
Etnografii Pomorza Muzeum Narodowego w Szczecinie,
Szczecin,Wały Chrobrego 3 nr.E.A. 1.2.2.

Fragment mapy 1:25000 Gumieńce i okolice 1889 r.aktua-
lizowanej w 1:20 tych.PSOZ Szczecin
Cmentarz Centralny,działka wiatraczna,fragm.mapy z
1913 r. PKZ Szczecin

22. Bibliografia

Gerlach -Jósewicz A.-Wiatrak holenderski w Szczecinie -
Gumieńcach.Dokumentacja etnograficzna
konserwatorska.PP PKZ O/Szczecin
maszynopis.

Stettin als Handels und Industrieplatz,Stettin 1906s.210
Stettiner Adressbuch 1930

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Waldemar Kopczyński

Imię i nazwisko

data XI 1993

26. Sprawdził

Imię i nazwisko

data

27. Załączniki

1. Miejscowość Szczecin Mieszka I nr.24	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Wiatrak holenderski	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. pkt.12,13,zdjęcia
---	--	---

c.d.pkt.12:

był użytkowany przez rodzinę Helpów jako pomieszczenie gospodarcze. W 1992 r. wiatrak kupił od miasta mieszkaniec Szczecina Ireneusz Kurzyński, który prowadzi w nim obecnie prace zabezpieczające a w przyszłości zamierza otworzyć w wiatraku zakład usługowy.

c.d. pkt. 13. - wschodniej oraz drzwi jednoskrzydłowe. Drzwi jednoskrzydłowe stanowi tafla obita blachą stalową, o wymiarach szer.- 90 cm, wys. 180 cm, usytuowane w elewacji południowej. Na poziomie trzeciej kondygnacji znajdują się współcześnie wykonane ^{taflę drzwiowe} jednoskrzydłowe, drewniane o wymiarach 90 x 190 cm zainstalowane w otworze drzwiowym prowadzącym na zewnętrzną galerię od strony północnej. Otwór drzwiowy usytuowany od strony południowej zmieniono na okienny. Szerokość głównych wrót wynosi 340 cm, wys. 270 cm.

Stolarka okienna - okna żeliwne, współczesne 20-to, 30- to i 35- cio polowe, uchylne, zwieńczone łukiem odcinkowym.

Schody drewniane, jednobiegowe, drabiniaste wykonane z drewna sosnowego, łączące wszystkie kondygnacje budynku, stopnie zniszczone, wykonane z drewna sosnowego osadzone w stalowych szynach, poręcze drewniane.

Rzut

Inwentaryzowany obiekt założony został na planie regularnego ośmioboku o pionowych ścianach. Wysokość 610 cm, średnica zewnętrzna wynosi 1150 cm, wewnętrzny obrys ścian kolisty o średnicy 890 cm. Wnętrze wiatraka dostępne od strony wschodniej.

Bryła

Budynek wiatraczny składa się z dwóch zasadniczych części : pierwszą stanowią dwie kondygnacje dolne wzniesione na rzucie ośmioboku o ścianach pionowych i wewnętrznym obrysie ścian kolistym, drugą część obejmuje III, IV i V kondygnacja oraz poddasze na planie kolistym, które stanowią stożek ścięty. Inwentaryzowany wiatrak jest obiektem

Wkładkę założył: **W.Kopczyński XI, 1993**
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: **PSOZ O/Szczecin**

c. d. pkt 13. - 5 cio kondygnacyjnym o wysokości całkowitej ca 1980 cm. Pomieszczenia użytkowe mieszczą się na wszystkich 5- ciu kondygnacjach.

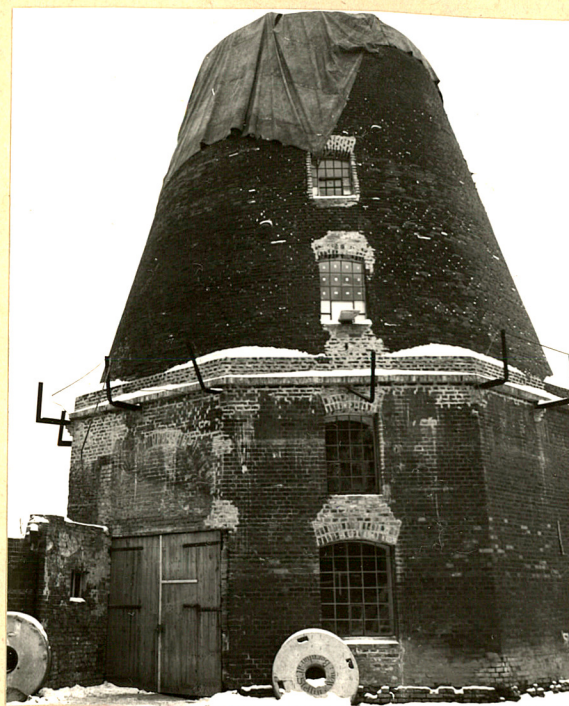
Elewacje - wiatrak jest harmonijnie ukształtowaną budowlą stanowiącą dominantę architektoniczną zagrody wiatracznej. Otwory okienne przeprute na obwodzie wszystkich elewacji. W elewacji południowej i wschodniej, na parterze, umieszczono drzwi, w pozostałych ścianach znajdują się 3 okna. Na kondygnacji III elewacji północnej znajduje się otwór drzwiowy, w elewacji południowej zmniejszono otwór drzwiowy i w jego miejsce usytuowano otwór okienny. Otwory okienne i drzwiowe rozmieszczone są symetrycznie w pionach, otwory okienne zwieńczone są łukami odcinkowymi.

Wnętrze budynku wiatracznego zachowało ^{pod względem architektonicznym} swój pierwotny charakter, odnosi się to do wszystkich 5 kondygnacji.

Instalacje brak.

1. Elewacja południowa.

2. Elewacja wschodnia.

Wkładkę założył : Waldemar Kopczyński, XI 1993 r.
Miejsce przechowywania negatywów : PSOZ o/ Szczecin

1. Miejscowość
Szczecin
ul. Mieszka I nr 24

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
WIATRAK HOLENDERSKI

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia , °

4. Elewacja południowa

5. Elewacja zachodnia.

6. Betonowe koło wału stercowego.

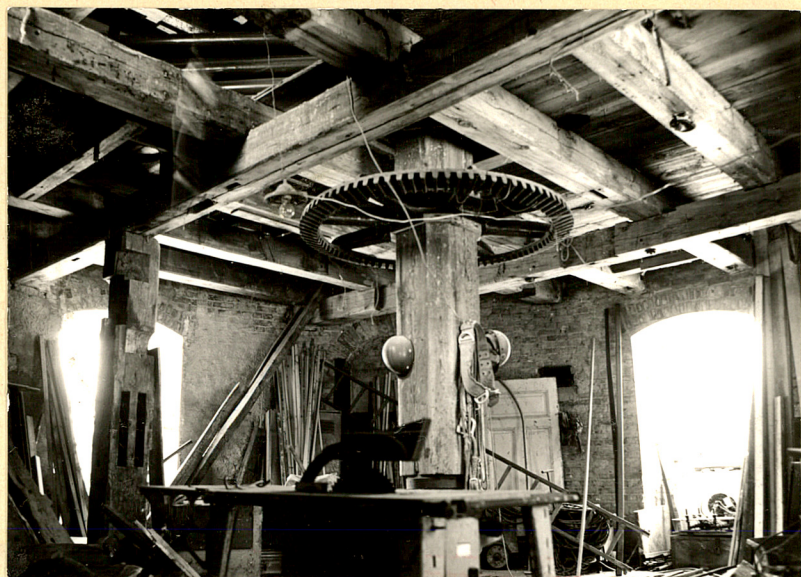

7. Budynek mieszkalny w zagrodzie wiatracznej.

Wkładkę założył: W. Kopczyński, X 1993
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ O/Szczecin

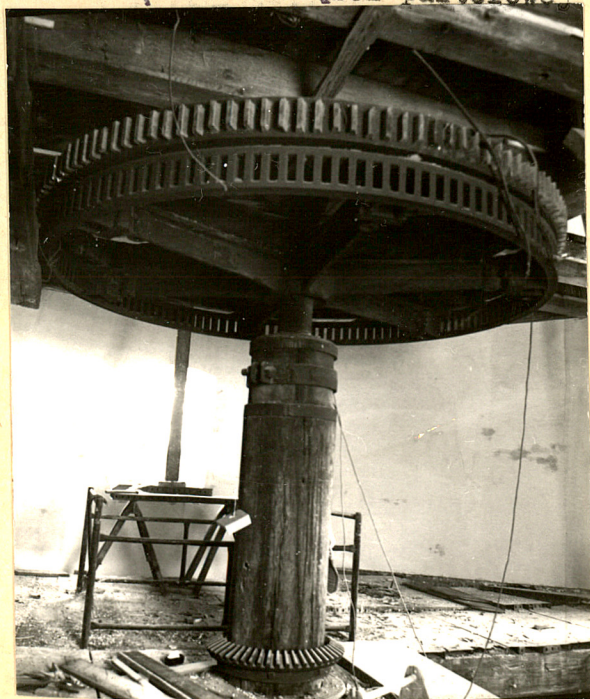

8. Wnętrze w części parterowej

9. Zdemontowane skrzydła

11. Koło zębate

12. Odbitka kserograficzna zdjęcia wiatraka sprzed 1945 r.

10. Wał sztorcowy